VACHIK KARAPETYAN AND OTHERS v. Armenia (№ 15736/16 та 2 інші)

Обставини справи

Справа стосувалася тверджень заявників про відмову їм у доступі до судів вищих інстанцій у зв'язку із спливом передбаченого законом строку на оскарження. Усі вони скаржилися до ЄСПЛ на підставі статті 6 Конвенції.

30 червня 2015 року Апеляційний цивільний суд Вірменії залишив рішення суду першої інстанції щодо заявника, Vachik Karpetyan, без змін. Копію рішення було надіслано заявнику 2 липня 2015 року, і він отримав її 3 липня 2025 року.

3 серпня 2015 року він звернувся зі скаргою до Касаційного Суду, де зазначив, що отримав рішення суду апеляційної інстанції 3 липня 2015 року, а тому просив поновити строк на касаційне оскарження й вважати 3 серпня 2015 року останнім днем такого строку. Касаційний Суд відмовив у відкритті провадження.

4 липня 2014 року суд першої інстанції визнав заявника, Gor Shakaryan, винним у скоєнні адміністративного правопорушення. Він подав апеляційну скаргу на це рішення, але її було відхилено як необґрунтовану. Суд надіслав своє рішення заявнику 29 червня 2015 року й він отримав його 30 червня 2015 року.

30 липня 2015 року заявник подав касаційну скаргу, просячи про поновлення строку на оскарження. Він, однак, не надав усіх необхідних документів, а тому Касаційний Суд повернув скаргу 26 серпня 2015 року, зазначивши, що йому надається три дні з дати вручення судового рішення для усунення недоліків і повторного подання. Заявник отримав це рішення 4 вересня 2015 року.

Після повторного звернення заявника Касаційний Суд визнав його скаргу неприйнятною. Він, по суті, встановив, що прохання заявника про поновлення строку стосувалося триденного строку, наданого Касаційним Судом 26 серпня 2015 року для виправлення помилок, і що прохання про поновлення строку для оскарження рішення апеляційного суду від 26 червня 2015 року не подавалося.

Заявниця, Anik Davtyan, звернулася з позовом до суду першої інстанції. 24 червня 2015 року суд відхилив її позов. Рішення було надіслано заявниці 2 липня 2015 року, вона отримала його 6 липня 2015 року. Суд апеляційної інстанції відмовив у відкритті провадження, помилково посилаючись на пропущення строку. Касаційний Суд визнав скаргу заявниці неприйнятною через відсутність підстав для перегляду.

Оцінка Суду

Право на доступ до суду не є абсолютним і може підлягати обмеженням, які, однак, не можуть забороняти або скорочувати доступ особи в такий спосіб або такою мірою, що це порушує саму суть цього права. Обмеження буде несумісним з пунктом 1 статті 6 Конвенції, якщо воно не переслідує законну мету або якщо немає

© Переклад й опрацювання цього рішення здійснено Верховним Судом

розумної пропорційності між застосованими засобами та метою, якої прагнуть досягти (див. рішення у справі Golder v. the United Kingdom, від 21 лютого 1975 року, §§ 28–36, серія A № 18, з подальшими посиланням).

Принципи, що застосовуються до розгляду обмеження доступу до судів вищої інстанції, узагальнені ЄСПЛ у рішенні у справі Zubac v. Croatia ([ВП], № 40160/12, §§ 78–86, від 5 квітня 2018 року). При ухваленні рішення щодо пропорційності таких обмежень ЄСПЛ звертає увагу на три критерії: (i) передбачуваність обмеження; (ii) питання про те, хто страждає від негативних наслідків помилок, допущених під час провадження (там само, §§ 90–95); (iii) чи можна вважати відповідні обмеження «надмірним формалізмом» (там само, §§ 96–99; див. також рішення у справі Willems and Gorjon v. Belgium, № 74209/16 та 3 інші, § 80, від 21 вересня 2021 року).

У цій справі права всіх трьох заявників були обмежені в основному на тій підставі, що вони пропустили одномісячний строк на оскарження. ЄСПЛ нагадав, що правила, які регулюють строки на оскарження, мають на меті забезпечити належне відправлення правосуддя (див. рішення у справі Miragall Escolano and Others v. Spain, №№ 38366/97 і 9 інших, § 36, ECHR 2000-I). Тому він вважав, що обмеження доступу заявників до судів переслідувало законну мету.

ЄСПЛ зазначив, що рішення, які підлягали оскарженню, не були вручені заявникам у встановлений законом строк, тобто до наступного дня після їхнього проголошення в цивільному та адміністративному провадженні (див. пункти 36 і 40 рішення). У справі заявника Vachik Karpetyan рішення було вручено через три дні після його проголошення (див. пункти 8–9 рішення), а у справі заявника Gor Shakaryan – через чотири дні після його проголошення (див. пункт 16 рішення). Ніщо не свідчило про те, що рішення були доведені до відома заявників іншими способами раніше, наприклад, в електронній формі. Так, умову Конституційного Суду щодо початку перебігу строку з моменту оголошення рішення, тобто своєчасного вручення рішення, не було виконано.

За таких обставин заявники мали підстави очікувати, що строк для оскарження буде поновлено, а їхні скарги будуть прийняті до розгляду. У будь-якому разі заявникам не було достатньо зрозуміло, що подання апеляції протягом одного місяця з дати вручення оскаржуваних рішень, а не з дати оголошення, зробить їхні апеляції неприйнятними. Цей висновок далі підтверджується зауваженням Конституційного Суду в його рішенні від 8 грудня 2017 року щодо непослідовності судової практики. Зокрема, у кількох справах, що були розглянуті приблизно в той самий період, що й апеляційні скарги заявників (з 2014 по 2015 рік), апеляційні скарги, подані протягом одного місяця з моменту вручення, приймалися до розгляду (див. пункт 63 рішення). З огляду на вищезазначене, ЄСПЛ дійшов висновку, що застосування строку в справах заявників не було передбачуваним.

Попри те, що ЄСПЛ раніше зазначав, що обчислення строку на оскарження з дати оголошення рішення саме по собі не становить порушення пункту 1 статті 6 Конвенції за умови, що воно супроводжується достатніми гарантіями (див. пункт 95

© Переклад й опрацювання цього рішення здійснено Верховним Судом

рішення), він зауважив, що на практиці такий метод обчислення строку може створювати невизначеність для сторін справи.

ЄСПЛ з'ясував, чи є підхід Касаційного Суду, який виснував, що заявники не подали клопотання про поновлення місячного строку на оскарження, «надмірним формалізмом».

У заяві № 15736/16 апеляція заявника містила пункт під назвою «Примітка», в якому він зазначив, що апеляція подається у встановлений строк, посилаючись на рішення Конституційного Суду від 16 жовтня 2012 року. Заявник також вказав, що рішення Апеляційного суду було вручено йому 3 липня 2015 року, надавши докази вручення, та чітко попросив поновити місячний строк для подання апеляції. Хоча уряд стверджував, що заявник не подав клопотання про поновлення строку, а лише зазначив, що апеляція була подана вчасно, ЄСПЛ зазначив, що цей аргумент не відображав суті твердження заявника. Незважаючи на певну очевидну невідповідність між твердженням заявника про те, що апеляція була подана в строк, та його проханням про поновлення строку, заяви заявника чітко відображали його намір домогтися поновлення строку. Крім того, він надав як обґрунтування свого прохання, так і відповідні докази на його підтвердження. Отже, можна вважати, що заявник, принаймні по суті, подав клопотання про поновлення строку. На думку ЄСПЛ, інша думка була б надмірно формалістичною

У справі № 24649/16 первинна скарга заявника була повернута для усунення процесуальних недоліків, і йому було надано три дні для повторного подання. Отримавши повернену апеляцію 4 вересня 2015 року, заявник подав виправлену версію 9 вересня 2015 року, дотримавшись триденного строку, який виключав 5 і 6 вересня 2015 року як неробочі дні. Водночас заявник додав прохання про поновлення пропущеного строку та надав докази вручення оскаржуваного рішення. Розглянувши повторну апеляцію заявника, Касаційний Суд встановив, що заявник не подав прохання про поновлення одномісячного строку, визнавши, що його прохання про це стосувалося лише триденного строку, наданого для усунення процесуальних недоліків та повторного подання апеляції. Однак Суд зазначив, що заявник не пропустив триденний строк і, отже, не мав підстав просити про його поновлення. Незрозуміло, чому Касаційний Суд непрямо вказав на інше. У будь-якому разі, вирішальним є те, що заявник чітко вказав на свій намір домогтися поновлення строку, надавши для цього підстави та підтверджуючі докази. Отже, можна вважати, що він подав клопотання про поновлення строку принаймні по суті, яке Касаційний Суд проігнорував з технічних підстав.

Виходячи з вищевикладеного, ЄСПЛ дійшов висновку, що Касаційний Суд застосував надмірно формалістичний підхід, не врахувавши прохання заявників про поновлення строку, оскільки не розглянув їх по суті.

ЄСПЛ вважав, що заявники за скаргами № 15736/16 та № 24649/16 не могли розумно передбачити, яким чином буде обчислюватися строк на оскарження. Крім того, Касаційний Суд належним чином не врахував ці обставини й не взяв до уваги

© Переклад й опрацювання цього рішення здійснено Верховним Судом

суть вимог заявників, у такий спосіб непропорційно обмеживши їхній доступ до цього суду. Отже, рішення про визнання скарг заявників неприйнятними порушили саму суть права заявників на доступ до суду. Тому було встановлено порушення пункту 1 статті 6 Конвенції.

Що стосується заявниці за скаргою № 25718/16, то рішення Араратського обласного суду від 24 червня 2015 року було надіслано заявниці 2 липня 2015 року і отримано нею 6 липня 2015 року, тобто через дванадцять днів після його ухвалення.

Заявниця подала апеляційну скаргу до Апеляційного суду 6 серпня 2015 року, тобто протягом місяця після вручення оскаржуваного рішення. Однак 27 серпня 2015 року Апеляційний суд визнав її апеляційну скаргу неприйнятною. При цьому він, по суті, зазначив, що заявниця мала подати апеляційну скаргу протягом одного місяця з дати вручення оскаржуваного рішення, але неправильно вказав, що заявниця отримала оскаржуване рішення 1 липня 2015 року і подала апеляційну скаргу 7 серпня 2015 року.

Заявниця повторно подала апеляційну скаргу, пояснивши, що вона не пропустила строк. Цивільний апеляційний суд прийняв її до розгляду, однак 11 грудня 2015 року він відхилив апеляційну скаргу посилаючись на висновки свого попереднього рішення про неприйнятність як на правову перешкоду для розгляду апеляційної скарги.

Хоча уряд визнав, що Апеляційний цивільний суд помилково вказав неправильні дати, він стверджував, що подальша скарга заявниці була прийнята до розгляду по суті. Однак право на доступ до суду включає не лише право на порушення провадження, а й право на вирішення спору судом. У цій справі Цивільний апеляційний суд не розглянув жодної з підстав апеляційної скарги заявниці. Натомість він зіслався виключно на своє попереднє рішення про неприйнятність, яке саме було засноване на невірній інформації. Крім того, він не згадав, а тим більше не обґрунтував жодних процесуальних помилок з боку заявниці.

Отже, очевидно, що право заявниці на доступ до Апеляційного цивільного суду було обмежено непередбачуваним чином. Крім того, на неї було покладено надмірний тягар у зв'язку з процесуальними порушеннями, допущеними Апеляційним цивільним судом.

ЄСПЛ дійшов висновку, що право заявниці на доступ до суду було обмежено таким чином і в такій мірі, що сама суть цього права була порушена. Отже, було порушено пункт 1 статті 6 Конвенції.

Висновок

Порушення пункту 1 статті 6 Конвенції (право на справедливий суд).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 15 травня 2025 року й набуло статусу остаточного 15 серпня 2025 року відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

© Переклад й опрацювання цього рішення здійснено Верховним Судом